

Provincie Overijssel

T.a.v. Provinciaal Programma Landelijk Gebied Overijssel

Postbus 10078

8000 GB ZWOLLE

Overijssels Particulier Grondbezit

Haereweg 4

8121 PJ Olst

T 0570 605 973

E opg@grondbezit.nl

I www.grondbezit.nl

Betreft: reactie concept-ontwerp Provinciaal Programma Landelijk Gebied Overijssel

Olst, 5 mei 2023

Geachte heer McCarthy en gebiedsregisseurs,

Allereerst onze complimenten voor de aanpak van deze *tour de force*. Het is een enorme inspanning voor de provincie en haar partners om met een deugdelijk plan te komen, het vraagt veel creativiteit en denkkraft van diverse disciplines en de wil om er samen aan te werken en oplossingen te zoeken. Wij ervaren een positieve grondhouding, ondanks de grote tijdsdruk en krapte aan personeel, bij de partners aan tafel.

Graag maken wij middels dit schrijven gebruik van de mogelijkheid om te reageren op het concept-ontwerp PPLG versie 11 april. Onze inhoudelijke reactie ten aanzien van de gebiedsprogramma's geldt voor de zes deelgebieden: Zuidoost Twente, West Twente, Noordoost Twente, Vechtdal, Salland en Noordwest Overijssel. Op basis daarvan willen wij graag de komende maanden nader met u in gesprek gaan.

Landgoedmodel

De landgoederen in Overijssel kunnen een belangrijke rol spelen binnen het PPLG. Om de kansen en mogelijkheden duidelijk te maken, lichten wij het landgoedmodel toe.¹

Al generaties lang combineren landgoederen natuur en landbouw. Van oudsher is deze combinatie één systeem van kosten en baten waarin beide elementen (natuur en landbouw) ook economisch een bijdrage leverden aan de instandhouding van het gehele landschap. De afgelopen decennia zijn landbouw en wonen de economische dragers geworden van de landgoederen in Overijssel. Hiermee worden de kosten van het onderhoud als ook de ontwikkeling van het erfgoed, de mogelijkheden tot recreatie en de instandhouding van de natuur, het landschap en de biodiversiteit betaald.

De landbouw op landgoederen functioneert grotendeels in de context van de Natuurschoonwet ("NSW"). Dit brengt met zich mee dat er agrarisch wordt ondernomen in een omgeving van

¹ Zie bijgevoegd Speerpuntenplan OPG

omzoomde percelen, in de nabijheid van bos en natuur met een hoge mate van openstelling van de grond, er medegebruik (en -genot) is van het landschap door anderen en veel aandacht bestaat voor het landschap en het erfgoed. In vergelijking met de rest van het buitengebied, levert het landgoedmodel reeds veel van de maatschappelijke baten zoals ook voorzien in de opgaven van het PPLG.

Dit landgoedmodel begon de afgelopen jaren echter te piepen en te kraken. Niet omdat het integreren van de functies vanuit de bedrijfsvoering niet gewenst of mogelijk is, maar omdat de landgoederen tegen de stroom in gingen van schaalvergroting, intensivering en scheiding van de functies natuur en landbouw.

Op dit moment is het agrarisch beleid gericht op functiescheiding, agro-technologie en een zeer lage prijs van producten. Daarnaast is er op dit moment geen sprake van structurele en langjarige (minimaal 20 jaar) waardering van ecosysteemdiensten. Dit is vreemd, want uit onderzoek blijkt dat het investeren in landgoederen, de maatschappij meer oplevert dan het haar kost. De ratio baten/kosten bedraagt 2,5/4,4. Het is opmerkelijk dat een groot deel van de infrastructuurprojecten waarin de Rijksoverheid investeert, een veel lagere ratio kennen. Zij komen vaak maar net boven een factor van 1 waarboven een investering loont.²

Inhoudelijke reactie op de PPLG Gebiedsprogramma's

In onze optiek moeten de verschillende gebiedsprogramma's leiden tot een moderne agrarische sector die extensiever en meer in balans is met de bestaande natuur (binnen en buiten N2000). De ruimte voor extensivering wordt in hoofdzaak gecreëerd door de uitkoop van bedrijven zonder opvolgers en technische innovatie. Door de reductie van de uitstoot van ammoniak wordt tegelijkertijd de uitstoot van broeikasgassen verminderd. Bij deze transitie ligt de focus niet uitsluitend op N2000, maar het doel is om het gehele buitengebied gevarieerder en daarmee biodiverser te maken.

Een ander basisprincipe uit de gebiedsprogramma is dat wanneer vanuit het algemeen belang een bepaald grondgebruik nodig is (beheer houtwallen, beekzones, kruidenrijk grasland enz.) een passende vergoeding voor deze ecodiensten betaald dient te worden door de overheid op basis van langjarige contracten (conform EU richtlijnen minimaal 20 jaar)

Het PPLG geeft een duidelijke koers aan en veel zal afhangen van de spelregels die het Rijk gaat verschaffen om de plannen uit te voeren: het beschikbare budget, de externe salderingsregels, het aantal GVE per ha, enzovoort.

Toch zijn er nog een aantal punten waar wij verduidelijking en aanscherping zouden wensen. Hierbij delen wij onze ideeën en suggesties met u:

- 2.1 Wij stellen voor hoogproductieve landbouwgebieden te combineren met clusters van windturbines.
 - Het OPG en haar leden zijn geïnteresseerd waar het gaat om uitbreiding van NNN;

² Zie: J. Brouwer, E.C.M. Ruijgrok en R. Abma, *Historische buitenplaatsen en landgoederen. In stand houden loont!*, 2012, p. 8 (https://www.wur.nl/upload_mm/b/9/1/1f3916fd-f9df-4687-9972-409f4309681a_Rapport_economische_betekenis_buitenplaatsen.pdf).

- Instandhouding van N2000-gebieden;
De kwaliteit van de N2000 gebieden moet gewaarborgd worden. Wel willen wij graag vermeld hebben dat hiervan periodieke en onafhankelijke monitoring plaatsvindt.
- Verminderen ammoniakemissie;
Dit dient niet alleen in de randen van N2000-gebieden plaats te vinden, maar kan ook gebeuren door het uitkopen van bedrijven elders in een gebied. Benutting van het natuurlijk verloop en vrijwilligheid zou hier leidend moeten zijn.
- Realisering van de groene en blauwe dooradering;
Dit vinden wij van het grootste belang om meer variatie in het buitengebied te brengen en natuurgebieden met elkaar te verbinden. Dit is ook te verbinden met de opgaven uit de Kaderrichtlijnwater en de Bossenstrategie. Wel lijkt het ons verstandig als de provincie in het bod aan het Rijk al inzet op bufferzones langs waterlopen van 6-9 meter, in plaats van de buitenproportionele 250-300 meter. Naar wij hopen is in de opgave van hectares de 9 meter variant en niet de 250 m variant gebruikt.
- Uitbreiding nieuwe natuur;
Hierbij moet worden opgelet dat door deze uitbreiding, niet opnieuw boerenbedrijven in problemen komen.. De uitbreiding hoeft niet aan alle kanten van een N2000-gebied even groot te zijn.
- 58.000 ha. VHR Boerenlandnatuur;
Wij vragen ons af waarop dit getal is gebaseerd? Het is namelijk heel veel. 'Boerenlandnatuur' als naam spreekt ons wel erg aan. Wordt hiermee hetzelfde bedoeld als het concept 'landschapsgrond' dat in de Tweede Kamer circuleert? Het is zaak om dit type grondgebruik goed te definiëren. Wat ons betreft zou dit beschreven kunnen worden als 'landbouw anno 1950'. Dat grondgebruik wordt gekenmerkt door een lage mestgift. Die kan worden gesteld op max. 50 kg zuivere stikstof per ha/jaar, vergelijkbaar met kruidenrijk grasland.³ Het OPG heeft het project 'Sensorisch Landschap' waarmee de effecten van het bodemmanagement en eventuele ecosysteemdiensten zoals waterbuffering, kunnen worden gemeten. Dit zou voor monitoring van Boerenlandnatuur kunnen worden ingezet.

Het is van belang dat deze Boerenlandnatuur niet alleen ontstaat als buffer langs N2000-gebieden maar ook elders in het landbouwgebied. De Boerenlandnatuur kan op twee manieren gerealiseerd worden: ofwel door afkoop van de volle landbouwwaarde tot de dan geldende marktaande voor zulke Boerenlandnatuur of door een 20-jarige beheersovereenkomst.

Wat betreft de aanleg van Boerenlandnatuur als buffer rond N2000-gebieden: Als er overgangsgebieden worden aangewezen, moeten deze volledig gecompenseerd en geruild worden met vol agrarische grond en niet door afkoop van de grondwaarde (of een langjarige beheersvergoeding) als de betreffende grondeigenaar daar niets voor voelt.

³ W. Schippers, *Ontwikkelen van kruidenrijk grasland*, 2012.

- Wij stellen ons voor dat bij het uitkopen van agrarische bedrijven de vrijkomende grond op twee manieren wordt herverkaveld:
 - a) *Als volle agrarische grond*
 - b) *Als Boerenlandnatuur met een lage stikstofgift (de beperkt stikstofgift zorgt voor verdere reductie ammoniakuitstoot)*

De verdeling van vrijkomende agrarische grond aan blijvers moet uiteraard niet leiden tot een grotere veestapel maar tot verdere extensivering. De vraag is hoe die grond verdeeld wordt. De 'blijvers' onder de agrarische bedrijven hebben niet altijd de financieringsmogelijkheden om nieuwe gronden aan te kopen. Aan de andere kant is het onwenselijk dat een nieuwe DLG in lengte van jaren landbouwgronden gaat bezitten en verpachten. Er moet nu al nagedacht worden over een methode waarin het eigendom geleidelijk overgaat naar de nieuwe gebruiker.

Bij uitkoop van agrarische bedrijven moet ook de fiscale afrekening in het PPLG worden benoemd. Wanneer het bedrag van uitkoop direct weer aan de fiscus moet worden afgedragen zal er weinig animo onder boeren zijn om zich te laten uitkopen. Het Rijk zal hier een oplossing moeten vinden en afstemmen met Brussel wat betreft regels voor bedrijfssteun.

- Het OPG begroet het voornemen om aan de deelgebieden de gelegenheid te geven zelf met plannen te komen om de doelstellingen te halen en dat de provincie alleen als dit niet lukt de regie zal pakken.
- Transitiefonds;
Momenteel zijn er in de Tweede Kamer discussie over de controle op doelmatige besteding van de EUR 24 miljard. Dit is natuurlijk een groot bedrag ineens. Een mogelijkheid zou kunnen zijn om dit bedrag ter beschikking te stellen in twee tranches. Daardoor kunnen provincies laten zien we ze met het geld kunnen bereiken in de komende 5 jaar en heeft de Tweede Kamer de mogelijkheid het beleid te wijzigen voor de tweede periode. Al zal het volledige bedrag wel geormerkt moeten blijven voor de transitie.
- Pachtwetgeving;
Een ander probleem voor de transitie dat zich vooral op landgoederen voordoet, is de starheid van de pachtwetgeving, die de grondeigenaar niet toestaat om medewerking van de pachter te vragen voor het realiseren van extensivering en natuurdoelen. Het lijkt ons goed dat de provincie ook deze problematiek bij het Rijk neerlegt.

Van beleid naar praktijk, hoe het gebied betrekken

Gezien het de bovenstaande zaken, zijn wij ons er ter degen van bewust dat er nog veel onduidelijkheid bestaat over de randvoorwaarden die gesteld worden aan de opgaven die spelen in het landelijk gebied.

Een belangrijk onderdeel hierin is dat er een beter begrip in de samenleving komt over wat het gevolg is van biodiversiteitsverlies, klimaatverandering en de stikstofproblematiek. Het is ook goed om inzichtelijk te maken dat er reeds gewerkt wordt aan instrumentarium om de effecten van de veranderingen in beeld te brengen. Een voorbeeld hiervan is het hierboven reeds genoemde project 'Sensorisch Landschap', waarin agrariërs effecten van bodembeheer meten. Het OPG is partner in dit project.

Daarnaast zijn er verkenningen op landgoed- of landgoedzone niveau om invulling te geven aan het tekort aan woningen en de omslag naar hernieuwbare energiesystemen aspecten, waar de leden van het OPG invulling aan willen geven.

De leden van het OPG willen graag werken aan de omslag naar een duurzaam landbouwsysteem en nemen hierin hun verantwoordelijkheid, zoals we hierboven hebben geschetst. De komende maanden willen wij actief met hen in gesprek gaan om hen verder te informeren over de provinciale opgaven de impact op de landgoederen, alsmede de (economische) kansen voor landbouw, natuur en erfgoed.

Als landgoedeigenaren zich een goed beeld kunnen vormen van de mogelijke toekomstscenario's, zijn wij ervan overtuigd dat de bereidheid om te investeren, groter zal worden. Immers, landgoedeigenaren denken in lange termijnen en hebben daarbij steeds als doel het zo goed en gezond mogelijk doorgeven van het landgoed aan de volgende generaties.

Met dit in het achterhoofd, willen wij concreet de volgende projecten en denklijnen (in PPLG-termen: 'deelgebiedsprocessen') starten:

- Het benutten van de landschapsgronden als instrument voor de realisatie van extensieve landbouwgrond en mogelijke verwerving van extra gronden die vervolgens ook extensief agrarisch ingezet worden;
- Het 'Boeren-Land-Goed' uitwerken als oplossing voor het behoud en de ontwikkeling van boer en natuur. De collectieve landgoedgedachte is hier onderdeel van;
- Van depositie naar emissie – het huidige beleid en bijbehorende instrumenten zijn gericht op het beperken van depositie van stikstof op gevoelige N2000 gebieden. Wij willen inzetten op een systeem dat gericht is op het belonen van het verlagen van de emissie. Dit geeft agrariërs handelingsperspectief en daarmee ook de grondeigenaar.
- Het creëren en onderhouden van robuuste natuur, met als brede basis overall natuur en landschap dichtbij, zodat de uitdagingen van de toekomst kunnen worden opgevangen.

Afsluitend

Het OPG ziet een belangrijke opgave weggelegd voor haar leden in de rol die zij hebben binnen de transitie van het landelijk gebied. Om daar op een toekomstbestendige wijze gestalte aan te geven, bespreken wij dat van harte met de provincie Overijssel en haar partners in het landelijke gebied. Graag lichten wij onze reactie toe in een gesprek en zien wij graag uw terugkoppeling tegemoet op onze inhoudelijke reactie ten aanzien van de gebiedsprogramma's.

Met vriendelijke groet,
Overijssels Particulier Grondbezit

Max van Rechteren Limpurg
voorzitter

Bijlage: Speerpuntenplan OPG